

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

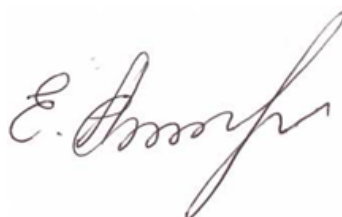
СТАХОВА ОЛЕНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 377.36.016:62(043.3)

**ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК
МАЙБУТНЬОГО МОЛОДШОГО СПЕЦІАЛІСТА ТЕХНІЧНОГО
ПРОФІЛЮ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2013

Дисертація є рукописом.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент,
Матяш Ольга Іванівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, кафедра математики і
методики навчання математики, доцент, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Оршанський Леонід Володимирович,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, кафедра методики трудового і
професійного навчання та декоративно-ужиткового
мистецтва, завідувач, м. Дрогобич;

кандидат педагогічних наук,
Петрович Сергій Драганович,
Вінницький коледж Національного університету
харчових технологій, викладач-методист, м. Вінниця.

Захист відбудеться «18» червня 2013 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32.

Автореферат розіслано «17» травня 2013 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Організація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України спрямована нині на вироблення та реалізацію нових теоретичних і практичних засад підвищення ефективності системи професійної підготовки майбутнього фахівця. Закономірним процесом у цьому контексті є переміщення акцентів у професійній освіті із завдань формування знань, умінь та навичок майбутнього фахівця на формування його компетентності.

Про необхідність підвищення професійного рівня випускників вищих навчальних закладів наголошується в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст., Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки та інших державних документах.

Підготовка в навчальному закладі має слугувати основою розвитку майбутнього фахівця, сприяти набуттю ним компетентностей, знань та вмінь, необхідних для професійної діяльності. Відтак нагальною є потреба пошуку ефективних механізмів розвитку професійно-творчого потенціалу особистості. Формування та розвиток професійно-креативних якостей, підвищення активності студента залежать від модернізації системи навчально-виховної роботи в професійному навчальному закладі.

Проблема професійного становлення майбутніх фахівців досліджувалась у працях В. Андрущенка, В. Болотова, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кременя, А. Маркової, Л. Мітіної, Н. Ничкало, Г. Півняка, О. Романовського, С. Сисоевої, В. Сурикова та інших.

Компетентністний підхід у професійній освіті обґрунтовували О. Антонова, В. Байденко, В. Безпалько, І. Бех, Д. Гришин, О. Дубасенюк, І. Зимняя, Є. Зеєр, Л. Іванова, В. Кальней, Н. Кузьміна, В. Лозова, Н. Ничкало, О. Подмазін, О. Пруцанова, В. Сериков, Ю. Татур, А. Хуторської, В. Шадріков, І. Якиманська та інші.

Окремі аспекти підвищення якості професійної підготовки у ВНЗ України були предметом наукових пошуків Р. Гуревича, О. Джеджули, В. Ключка, М. Козяра, А. Коломієць, О. Матяш, Л. Оршанського, В. Петрук, Г. Тарасенко, О. Шестопалюка, В. Штифурак та інших.

Психологічні особливості творчої діяльності й розвитку креативних здібностей індивіда розкривались у працях Г. Балла, Л. Виготського, Г. Костюка, В. Крутецького, О. Леонтьєва, В. Моляко, В. Рибалки, В. Роменця та інших. Педагогічні та дидактичні аспекти розвитку творчих здібностей учнів і студентів висвітлено в дослідженнях О. Акімової, С. Батишева, С. Гончаренка, О. Куцевол, І. Лернера, В. Розумовського, М. Скаткіна, Д. Тхоржевського, В. Шахова та інших.

Проблемі професійно-творчого розвитку майбутнього фахівця присвячені наукові студії Л. Аврамчука, В. Гапоненко, Б. Гершунського, О. Гуменюка, О. Домінського, А. Дьоміна, Н. Журавської, Т. Іщенка, В. Красильникової, П. Лузана, В. Манька, М. Москвіна, В. Огнев'юка, П. Олійника, П. Решетника, В. Свистун, В. Скакуна та інших.

Незважаючи на значну кількість досліджень з цієї проблеми в педагогічній науці, дедалі актуальнішою стає необхідність підвищення якості професійної

підготовки майбутніх фахівців технічного профілю у вищих навчальних закладах ВНЗ I-II рівня акредитації, що потребує додаткового дослідження як у теоретико-методологічному, так і в практичному аспектах.

Актуальність нашого дослідження зумовлена виявленими в процесі роботи суперечностями:

- між реальними вимогами до фахової компетентності молодших спеціалістів технічного профілю й недостатнім рівнем її сформованості у випускників технічних коледжів;

- між гострою потребою суспільства у творчих фахівцях технічного профілю й недостатньою спрямованістю системи навчання у ВНЗ I-II рівня акредитації на такий розвиток особистості;

- між особистісним підходом, необхідним для формування професійно-креативних якостей майбутнього фахівця, і недостатнім урахуванням неповторності кожного індивіда;

- між усвідомленням педагогами потреби формування особистості молодшого спеціаліста з необхідними професійно-творчими якостями й недостатньою визначеністю організаційно-педагогічних умов такого формування.

Актуальність проблеми, недостатність її належного опрацювання та необхідність розв'язання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Професійно-творчий розвиток майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю в процесі фахової підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження пов'язане з основними напрямками Національної доктрини розвитку освіти в Україні і є складовою науково-дослідної роботи кафедри технологічної освіти, економіки і безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (тема «Теоретичні та методичні основи технологій електронного навчання в закладах професійної освіти» (№0109U002719). Тему затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 7 від 27 лютого 2008 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 7 від 27 вересня 2011 р.).

Мета дослідження – визначити, науково обґрунтувати й експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови професійно-творчого розвитку майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю у фаховій підготовці.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього фахівця технічного профілю.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови професійно-творчого розвитку майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації.

Гіпотеза дослідження – формування професійно-творчих якостей майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю може бути значно ефективнішим, якщо реалізувати в навчально-виховному процесі коледжу такі організаційно-педагогічні умови:

- створення сучасного освітнього середовища, домінантним компонентом якого є творча діяльність викладачів, спрямована на формування та розвиток

професійно-творчих якостей студентів;

- забезпечення розвитку прийомів розумової діяльності майбутніх фахівців, котрі є основою готовності до творчої діяльності в конкретній професійній сфері;
- спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю на формування вмінь здобувати нові знання, стійкої мотивації суб'єктів навчання на самовдосконалення в професії та планування самоосвітньої діяльності.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність понять «творчість», «управління творчою діяльністю», «професійно-творчі якості», «професійно-творчий розвиток» на основі аналізу філософської, психологічної, педагогічної та методичної літератури. Здійснити в цьому зв'язку теоретичний аналіз системи підготовки фахівців технічного профілю, виявити сучасні тенденції вдосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ I-II рівнів акредитації.

2. Визначити й теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови розвитку професійно-творчих якостей майбутнього молодшого спеціаліста в технічному коледжі.

3. Розробити та науково обґрунтувати модель професійно-творчого розвитку майбутнього фахівця технічного профілю в процесі його фахової підготовки в коледжі.

4. Експериментально перевірити ефективність визначених організаційно-педагогічних умов та сформулювати методичні рекомендації щодо професійно-творчого розвитку студента в технічному коледжі.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять:

– ключові принципи особистісно й компетентісно зорієнтованого навчання, теорії пізнання, теорії навчальної діяльності як чинника розвитку особистості; філософські ідеї про творчість, її природу й механізми; концептуальні положення гуманістичної психології (можливості пізнання внутрішнього світу особистості, єдності психіки й діяльності); креативної педагогіки (про розвиток творчого потенціалу особистості);

– нормативно-правова база розвитку вищої школи в Україні: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», Галузеві стандарти вищої освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки.

Методи дослідження:

– *теоретичні*: аналіз і синтез інформації, одержаної з філософських, педагогічних, психологічних, навчально-методичних джерел та програмно-нормативних документів; синтез відомих теоретичних положень з метою розкриття змісту професійно-творчого розвитку фахівця; аналіз, синтез, моделювання, абстрагування, класифікація й систематизація теоретичних та експериментальних даних для дослідження, розробки й теоретичного обґрунтування системи формування та розвитку творчих якостей майбутнього фахівця: порівняльний аналіз рівнів сформованості професійно-творчих якостей на різних етапах фахової підготовки з метою обґрунтування організаційно-педагогічних умов;

– *емпіричні*: спостереження за процесом навчання, бесіди з викладачами та

студентами, опитування (анкетування, тестування, самооцінювання) для діагностики рівнів сформованості творчих якостей студентів технічного коледжу; педагогічний експеримент (констатувальний, пошуковий, формувальний етапи) для перевірки ефективності запропонованих організаційно-педагогічних умов;

– *статистичні*: методи математичної статистики для статистичного опрацювання результатів дослідження, їхнього якісного та кількісного аналізу.

Експериментальною базою дослідження були: Вінницький технічний коледж, Київський технікум електронних приладів, Київський радіомеханічний коледж, Київський енергетичний коледж, Київський коледж зв'язку, Миколаївський політехнічний коледж, Надвірнянський коледж Національного транспортного університету, Волинський технікум Національного університету харчових технологій. Загалом у дослідженні взяло участь 725 студентів і 28 викладачів.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що

– *вперше* теоретично *обґрунтовано та визначено* організаційно-педагогічні умови професійно-творчого розвитку майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю (створення сучасного освітнього середовища, домінантним компонентом якого є творча діяльність викладачів, спрямована, зокрема, на формування та розвиток професійно-творчих якостей студентів; забезпечення розвитку прийомів розумової діяльності майбутніх фахівців, котрі є основою готовності до творчої діяльності в конкретній професійній сфері; спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю на формування вмінь здобувати нові знання, прагнути до самовдосконалення в професії, планувати самоосвітню діяльність); *розроблено та обґрунтовано* модель розвитку творчих якостей майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю в процесі фахової підготовки; визначено структурні компоненти та рівні професійно-творчого розвитку фахівців технічного профілю;

– *уточнено* зміст поняття «професійно-творчий розвиток майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю»; *визначено* етапи розвитку їхніх професійно-творчих якостей;

– *удосконалено* процес фахової підготовки молодшого спеціаліста технічного профілю; *конкретизовано й доповнено* напрями вдосконалення педагогічної діяльності викладачів ВНЗ I-II рівня акредитації;

– *дістали* подальшого розвитку прийоми, методи, засоби професійної підготовки майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю, формування основ його професійної самоосвітньої діяльності.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що:

– створено і впроваджено в навчальний процес методичне забезпечення професійно-творчого розвитку студента технічного коледжу, зокрема навчально-методичний посібник «Математичні засоби професійно-творчого розвитку особистості»;

– розроблено методичні рекомендації для викладачів технічних коледжів щодо прийомів, методів і засобів професійно-творчого розвитку студентів у процесі їхньої фахової підготовки.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть слугувати підґрунтям для

створення нових або вдосконалення чинних посібників, спрямованих на професійно-творчий розвиток майбутнього фахівця технічного профілю.

Упровадження результатів дослідження в педагогічну практику підтверджене довідками Вінницького технічного коледжу (довідка № Т/496 від 07.11.2012 р.); Ради директорів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації м. Києва (Київського технікуму електронних приладів, Київського радіомеханічного коледжу, Київського енергетичного коледжу, Київського коледжу зв'язку; довідка № 463 від 29.11.2012 р.); Миколаївського політехнічного коледжу (довідка № 489 від 06.12.2012 р.); Надвірнянського коледжу Національного транспортного університету (довідка № 513 від 05.12.2012 р.); Волинського технікуму Національного університету харчових технологій (довідка № 296 від 12.12.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Автором одноосібно розроблено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови професійно-творчого розвитку майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю. У статті, написаній у співавторстві з О. Матяш [6], внесок дисертанта полягає в описі організації навчально-виховної роботи технічного коледжу, що сприяє вдосконаленню освітнього середовища навчального закладу, у доборі конкретних прикладів. У статті, написаній у співавторстві з О. Матяш [8] здобувачем обґрунтована необхідність моделювання процесу професійно-творчого розвитку фахівця.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні й практичні результати дослідження оприлюднено й обговорено на наукових, науково-практичних конференціях та семінарах різного рівня – *міжнародних конференціях*: «Європейська наука XXI століття: стратегія і перспективи розвитку» (Дніпропетровськ, 2006); «Становление современной науки» (Дніпропетровськ, 2006); «Наукові дослідження – теорія та експеримент» (Полтава, 2006); «Dynamika naukowych badań», (Przemyśl, 2007); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2008, 2010, 2012); «Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України» (Ялта, 2008); «Проблеми математичної освіти» (Черкаси, 2009); «Формирование профессиональной компетентности будущих специалистов в условиях кредитной технологии обучения: опыт, проблемы и перспективы» (Казахстан, 2011); «Проблеми та перспективи фахової підготовки вчителя математики» (Вінниця, 2012); *всеукраїнських конференціях*: «Українська наука XXI століття» (Київ, 2006); «Стан та перспективи підготовки вчителя математики в Україні» (Вінниця, 2009); «Методологія викладання математичних дисциплін для нематематичних спеціальностей у сучасних умовах» (Суми, 2009).

Результати дослідження обговорено на засіданнях науково-методичного семінару інституту математики, фізики і технологічної освіти, кафедри технологічної освіти, економіки і безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, на засіданнях циклової комісії природничо-математичних дисциплін Вінницького технічного коледжу (2007 – 2012 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 22 працях. Серед них – 9 статей у наукових фахових виданнях України, 12 праць у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 1 навчально-методичний посібник.

Одноосібних праць – 20. Загальний обсяг особистого внеску становить понад 10,6 друкованих аркушів.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (268 найменувань), 24 додатки. Основний зміст дисертації викладено на 179 сторінках. Робота містить 5 таблиць на 3 сторінках та 10 рисунків на 6 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** викладено актуальність проблеми дослідження, окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу та методи дослідження, розкрито його наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Представлено відомості про впровадження й апробацію результатів роботи, кількість публікацій за цією темою, зазначено особистий внесок автора в працях, опублікованих у співавторстві.

У **першому розділі** – «Науково-теоретичні основи професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю» – розглянуто сучасні тенденції реформування системи вищої технічної освіти в Україні, з'ясовано сутність професійно-творчого розвитку фахівця в процесі його підготовки, проаналізовано вітчизняну та зарубіжні системи підготовки фахівців технічного профілю у ВНЗ I-II рівня акредитації.

Аналіз науково-педагогічних джерел дав можливість визначити основні шляхи поліпшення якості професійної освіти, що реалізуються в Україні: диференціація змісту й організація процесу професійної освіти на основі врахування індивідуальних особливостей студентів; посилення практичної спрямованості змісту освіти; виокремлення серед цілей професійної освіти становлення професійної компетентності студента як особистості, здатної до самовизначення та самоосвіти.

З'ясовано сучасні основні тенденції вдосконалення діяльності технічних коледжів: розширення та оновлення номенклатури спеціальностей, за якими готують фахівців; гнучкість та варіативність змісту освіти з урахуванням інтересів особистості та роботодавців; активізація науково-методичної діяльності викладачів; упровадження інноваційних технологій навчання. Як наслідок, серед сучасних завдань технічних коледжів є такі: створення умов для задоволення освітніх потреб особистості в одержанні якісної професійної освіти; створення передумов для формування основ саморозвитку та самореалізації майбутнього молодшого спеціаліста.

Психологи пов'язують розвиток особистості з розвитком творчих можливостей, розгортанням творчих потенцій. Ознаками розвиненої особистості виступають не лише творчі здатності та здібності, а й потреба у творчості, потреба в саморозвитку. Практично всі дослідники в галузі креалогії та креагогії визнають, що творчість як створення нових цінностей майже неможлива без відповідної мотивації та прагнень людини. Особливо це стосується творчості дорослих, їхньої професійної діяльності. Психологи стверджують, що людина здатна до творчості в усі періоди свого життя і в усіх галузях діяльності, оскільки кожний індивід має творчий потенціал різного рівня, а креативні здібності піддаються розвитку й культивуванню. Теоретичний аналіз проблеми дав підстави стверджувати, що

навчання творчості можливе, воно зумовлене дією механізму перенесення, тобто вправлення у творчій діяльності в одній галузі може бути перенесене на іншу галузь.

Професійно-творчий розвиток фахівця – це вдосконалення його професійно важливих творчих якостей, формування здатності перебудовувати власну професійну діяльність відповідно до нових перспективних цілей і завдань.

Під професійно-творчим розвитком майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю розуміємо спеціально організований процес формування та розвитку професійно-творчих якостей майбутнього фахівця в процесі його фахової підготовки в технічному коледжі.

Професійно-творчий розвиток студента у вищому навчальному закладі ми пов'язуємо з формуванням його професійної компетентності, оскільки в багатьох дослідженнях формування професійної компетентності фахівця розглядається як:

- розвиток соціально значущих і професійно важливих якостей та їх інтеграції, готовності до професійного зростання;

- розвиток здібностей, особистісних якостей і психологічних ресурсів шляхом навчання, виховання і професійної діяльності, а перехід на якісно новий ступінь відбувається під впливом професійного досвіду;

- сукупність цілей, змісту й технологій оволодіння професією, побудованих з урахуванням професійної умов і психологічних механізмів, завдяки чому потенціал, який накопичує студент, забезпечує поступовий саморозвиток в умовах професійної діяльності, що може моделюватися, імітуватися або бути реальною.

З'ясовано необхідність переосмислення наявних у теорії й практиці професійного навчання технологій формування та розвитку творчого фахівця, пошуку та створення нових прийомів і засобів, розвитку творчих якостей особистості. Акцентуємо увагу на те, що головним під час розв'язання проблеми якості підготовки фахівця є проектування та реалізація таких технологій професійного навчання, котрі б забезпечували ситуації включення студентів у різні види творчої діяльності, сприяли б формуванню необхідних фахових компетенцій.

Обґрунтовано необхідність змін у структурі, змісті, формах і засобах професійного навчання в технічному коледжі, що мають бути спрямовані на розвиток особистісних якостей майбутнього фахівця, зокрема його мислення, мотивації, самостійності, творчості.

У **другому розділі** – «Організаційно-педагогічні умови професійно-творчого розвитку майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю» – побудовано й обґрунтовано модель професійно-творчого розвитку молодшого спеціаліста технічного профілю; визначено організаційно-педагогічні умови формування професійно-творчих якостей майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю; запропоновано методiku забезпечення професійно-творчого розвитку майбутнього фахівця в навчально-виховному процесі технічного коледжу; з'ясовано напрями формування основ самоосвітньої діяльності молодшого спеціаліста технічного профілю.

За допомогою засобів моделювання представлено декілька різних процесів: професійний розвиток фахівця; професійно-творчий розвиток молодшого спеціаліста технічного профілю; забезпечення умов розвитку професійно-творчих якостей студента технічного профілю.

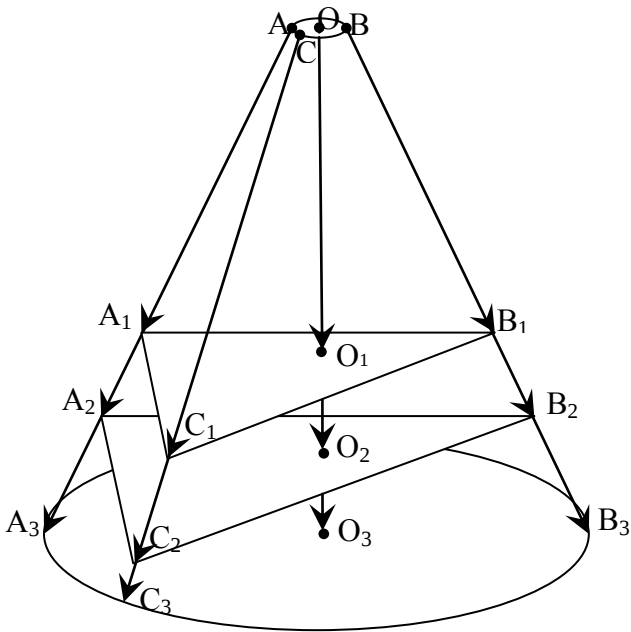

Рис. 1. Модель професійного розвитку фахівця

Фахова підготовка в професійному навчальному закладі, згідно з нашою моделлю професійного розвитку фахівця рис.1 означає перехід із площини (ABC) – площини мотивів, знань, нахилів та здібностей до обраної професії, у площину ($A_1B_1C_1$) – площину професійного навчання, формування та розвитку професійних A_1 – мотивів, B_1 – знань, C_1 – умінь.

Технології професійного навчання розуміємо як технології формування та розвитку професійних знань, умінь і мотивів професійної діяльності, котрі за умови системного, професійно орієнтованого підходу мають сприяти формуванню O_1 – готовності студента до творчої професійної діяльності.

Наступним етапом професійного розвитку фахівця є перехід у площину ($A_2B_2C_2$) – набуття професійного досвіду. На цьому етапі мотиви професійної діяльності набувають вигляду A_2 – любов до професії, осмислення професійних знань у процесі професійної діяльності – B_2 , а професійні вміння мають набути вигляду професійних навичок – C_2 . При цьому O_1 – готовність студента до творчої професійної діяльності – має перейти в стан O_2 – наявність досвіду творчої діяльності в професії.

Взаємозалежність, взаємозумовленість компонентів трьох різних площин – професійної придатності особистості, професійного навчання, професійного досвіду та єдність завдань формування й розвитку професійних мотивів, професійних знань та професійних умінь – мають привести до переходу в нову площину – площину професійної компетентності фахівця.

Моделюючи процес професійного розвитку фахівця, урахуємо, що (ABC) та ($A_3B_3C_3$) – це якості особистості, причому (ABC) – схильність випускника школи до професії – початок професійного становлення, а ($A_3B_3C_3$) – результат професійного становлення – професійна компетентність.

Уся система підготовки фахівця в технічному вищому навчальному закладі I-II рівня акредитації має працювати на створення організаційно-педагогічних умов для формування професійно-творчих якостей особистості в процесі фахової підготовки та реалізацію цих умов для підвищення ефективності навчально-виховного процесу (рис. 2).

Наслідком впливу системи професійно-творчого розвитку фахівця є позитивні зрушення у формуванні професійно-творчих якостей майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю. Професійні якості – окремі динамічні властивості особистості, що відповідають вимогам певної професії та сприяють успішному оволодінню нею. У професійній діяльності окремі професійні якості мають творчий характер і тому їх називають професійно-творчими якостями.

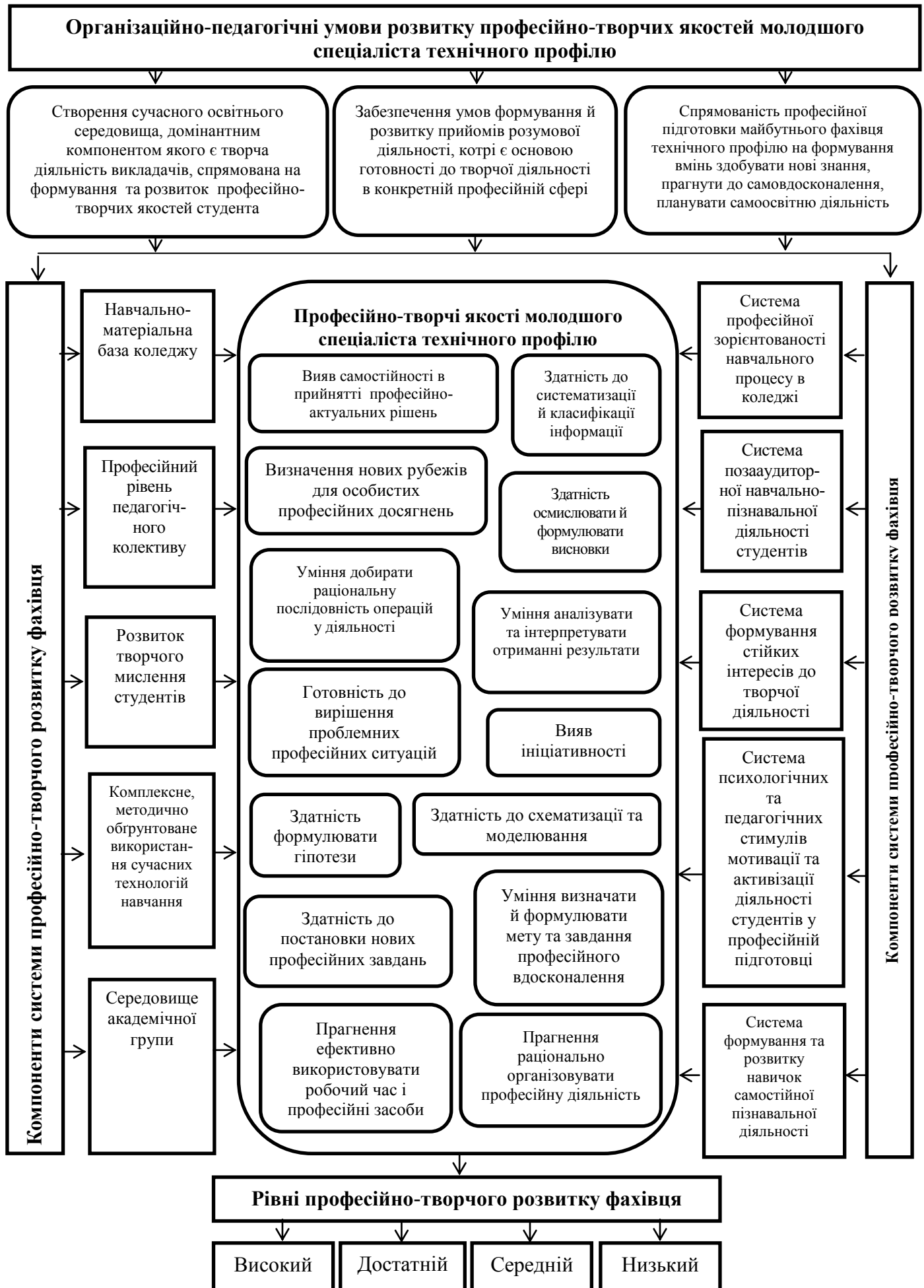

Рис. 2. Модель професійно-творчого розвитку молодшого спеціаліста технічного профілю

Наше дослідження засвідчило, що для поліпшення професійно-творчого розвитку майбутнього фахівця технічного профілю необхідним є:

- створення відповідного освітнього середовища в навчальному закладі (умови активізації навчально-пізнавальної та професійно-зорієнтованої діяльності студентів, умови розвитку естетичних смаків і вподобань, наступність у навчанні, умови формування та розвитку інтересу до майбутньої професії, атмосфера творчості у всіх видах діяльності коледжу);

- спеціальне проектування технологій навчання (постійна увага до творчого компоненту професійного навчання, урізноманітнення прийомів та засобів формування творчих якостей студентів у процесі навчання, оптимізація умов для формування та розвитку навичок самостійної пізнавальної діяльності, відбір змісту й видів діяльності студента, що сприяють формуванню професійної компетентності випускника технічного коледжу).

Організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, спрямованій на професійно-творчий розвиток майбутнього фахівця технічного профілю, сприяє впровадження спеціальних технологій у вивчення кожної дисципліни навчального плану підготовки молодшого спеціаліста. Серед основних прийомів: професійні та творчі завдання, прийоми підсилення фахового інтересу тощо. Пріоритетними завданнями навчання в технічному коледжі є розвиток мислення студентів, урахування індивідуальних здібностей, використання моделювання та експериментування, підвищення мотивації навчання.

Визначено три етапи формування професійно-творчих якостей майбутніх фахівців технічного профілю в коледжі:

I етап (I курс) – виявлення творчих здібностей кожного студента з урахуванням обраного напрямку професійної підготовки, формування й розвиток загальних здібностей і творчих якостей особистості майбутнього фахівця технічного профілю під час виконання спеціальних вправ та завдань.

II етап (II курс) – формування спеціальних навичок розв'язування прикладних задач із фахових дисциплін, які потребують творчого підходу, технічного конструювання, моделювання. Цей етап характеризується умовами розвитку творчих здібностей, що забезпечують застосовування теоретичних знань для розв'язування практичних, прикладних завдань.

III етап (III-IV курси) – формування вмінь та навичок індивідуальної пошуково-творчої діяльності, розвитку творчого уявлення, економічного мислення, формування основ професійного самовдосконалення та прагнення до професійного ідеалу.

Спеціально організований процес професійної підготовки молодших спеціалістів з явно вираженими завданнями формування й розвитку їхніх професійно-творчих якостей, умовно поділяємо на три складові:

- розвиток особистісних творчих якостей (завдання та вправи на розвиток творчих здібностей; навчальні мікродослідження з різних дисциплін; індивідуальні завдання творчого характеру);

- формування початкових професійних знань, умінь та навичок з елементами креативної діяльності (творчі лабораторні й практичні роботи дослідницького характеру; ознайомлення з методами досліджень у певній професійній галузі; фахові дослідження за планами підприємств, організацій);

– формування та розвиток творчих експериментальних навичок професійної діяльності (співпраця в наукових проектах викладачів та кафедр (предметні циклові комісії); накопичення, обробка й аналіз експериментального матеріалу для курсових і дипломних проектів; індивідуальні дослідницькі завдання; конкурси на здобуття грантів та інше).

Обґрунтованою складовою навчально-виховного процесу, що дозволяє за допомогою аналізу, синтезу й узагальнення здійснювати контроль та корекцію професійно-творчого розвитку майбутнього фахівця, є педагогічна діагностика. Основним результатом функціонування діагностики в технічному коледжі є забезпечення реальних організаційно-педагогічних умов для розвитку професійно-творчих якостей майбутнього молодшого спеціаліста.

У цьому розділі обґрунтовано, що формування основ самоосвітньої діяльності студента технічного профілю є передумовою його професійно-творчого розвитку в процесі професійної діяльності.

У **третьому розділі** – «Організація, методика та результати педагогічного експерименту» – викладено відомості про проведене експериментальне дослідження, здійснено оброблення та аналіз результатів педагогічного експерименту, представлено їх статистичну оцінку.

Дослідно-експериментальна робота тривала з 2004 до 2012 року й охоплювала три етапи науково-педагогічного пошуку: констатувальний (2004 – 2006 рр.), пошуковий (2006 – 2008 рр.), формувальний (2008 – 2012 рр.).

Констатувальний етап педагогічного експерименту дозволив виявити суперечності в сучасному процесі розвитку окремих ланок вищої технічної освіти в Україні, вивчити стан фахової підготовки майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю, окреслити основні проблеми підвищення якості професійної підготовки фахівців у технічних коледжах.

Упродовж пошукового етапу педагогічного експерименту з'ясовано перспективні напрями діагностичної діяльності викладачів технічних коледжів; виокремлено рівні професійної готовності фахівців технічного профілю на різних етапах професійної підготовки; виокремлено методи педагогічної діагностики та діагностичного інструментарію на рівні навчального закладу – коледжу; з'ясовано окремі умови формування професійно-творчих якостей особистості в навчально-виховному процесі коледжу; визначено чинники, які позитивно впливають на формування та розвиток пізнавальних і професійних інтересів студентів технічного коледжу; з'ясовано місце й роль особистості викладача в процесі формування професійно-творчих якостей студентів; акцентовано увагу на розвиток прийомів розумової діяльності та їх місце й роль у формуванні основ самоосвітньої діяльності, що визнана передумовою подальшого професійно-творчого розвитку фахівця.

Пошуковий педагогічний експеримент дав можливість з'ясувати сутність, компоненти та рівні професійно-творчих якостей фахівця технічного профілю; виявити умови та засоби діагностики й розвитку творчих нахилів, креативного мислення, особистісних якостей для професійного ставлення та кар'єрного зростання молодшого спеціаліста технічного профілю.

Формувальний етап педагогічного експерименту дозволив перевірити й обґрунтувати ефективність виокремлених нами організаційно-педагогічних умов

розвитку професійно-творчих якостей майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю в процесі спеціально організованого експериментального навчання. Для зіставлення показників змін у процесі формування здатності до схематизації та моделювання; здатності формулювати гіпотези; здатності до систематизації та класифікації інформації на одній і тій самій вибірці респондентів у двох умовах (експериментальне та традиційне професійне навчання) обрано й застосовано критерій Вілкоксона. За всіма досліджуваними позиціями очевидно, що зміни особистісних творчих якостей студентів експериментальної групи є суттєвими.

До експериментального навчання й після нього кожен студент заповнював листок опитування, у якому оцінював наявність кожної з названих якостей за шкалою від 0 (відсутність якості) до 10 (максимальний рівень).

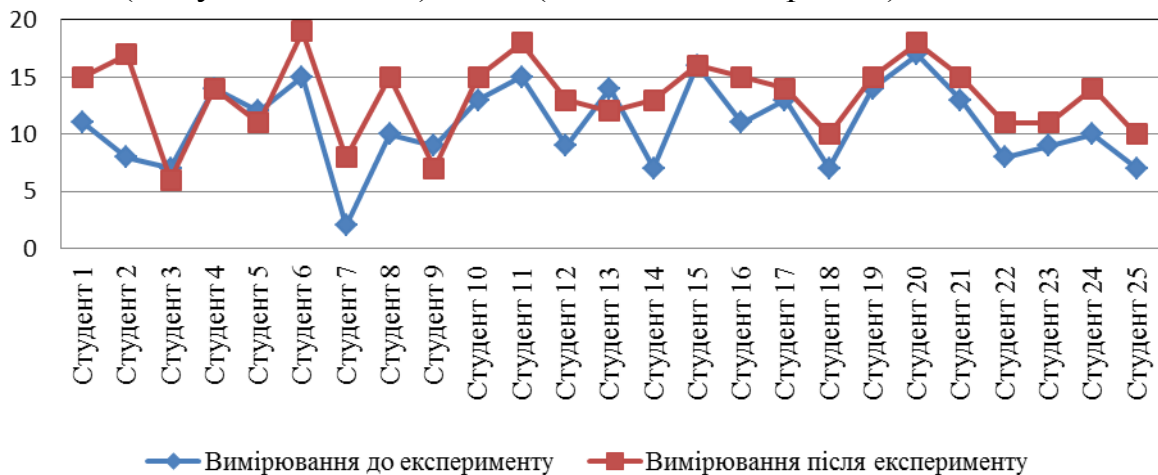

Рис. 3. Динаміка вміння добирати раціональну послідовність операцій у діяльності

Аналогічний листок оцінювання кожного студента заповнював викладач-експериментатор. У відповідну таблицю вносились число – сума балів, поставлені студентом і викладачем (рис. 3).

За допомогою критерію Колмогорова-Смірнова визначено вплив виокремлених нами організаційно-педагогічних умов на розвиток професійно-творчих якостей майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю. Прикінцеві результати проведеної роботи проілюстровані за допомогою гістограми (рис. 4).

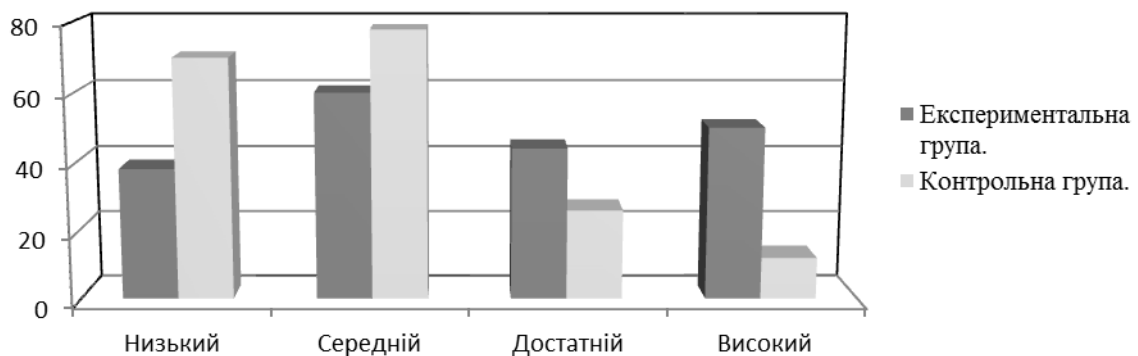

Рис. 4. Гістограма динаміки рівнів розвитку професійно-творчих якостей респондентів експериментальних та контрольних груп

Експериментальна перевірка запропонованих нами організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-творчих якостей майбутніх фахівців технічного профілю засвідчила позитивну динаміку підвищення рівня готовності випускників технічних коледжів до професійно-творчої діяльності.

Одержані результати дослідження дозволяють стверджувати, що мети досягнуто, гіпотезу доведено, завдання розв'язано.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів дисертаційного дослідження уможливило такі висновки:

1. На підставі аналізу змісту понять «творчість», «управління творчою діяльністю», «професійно-творчі якості» запропоновано авторське визначення поняття «професійно-творчий розвиток майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю», яке трактуємо як спеціально організований процес формування та розвитку професійно-творчих якостей майбутнього фахівця в процесі його підготовки в технічному коледжі. Здатність до активної творчої діяльності в професійній сфері не є заданою, вона набувається студентом поступово, у результаті дії цілеспрямованих методів, прийомів та засобів професійно-творчого розвитку. Кожна людина об'єктивно потребує створення умов, що сприяють її інтелектуальному й творчому зростанню. Процес професійно-творчого розвитку стосується різних сфер особистості. У роботі обґрунтовано необхідність розвитку мислення студентів, підвищення мотивації професійного навчання, урахування індивідуальних здібностей.

На основі теоретичного аналізу системи підготовки фахівців технічного профілю встановлено, що основний напрям удосконалення цієї системи – реалізація компетентнісного підходу: формування професійно необхідних якостей особистості в органічній єдності з фаховою компетентністю. Основні напрями розвитку професійної освіти зумовлюють сучасні тенденції вдосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ I-II рівнів акредитації, серед яких створення таких умов: для формування основ саморозвитку та самореалізації особистості; для вдосконалення технологій навчання; для задоволення освітніх потреб суб'єкта навчання в одержанні якісної професійної освіти відповідної сучасним потребам ринку праці.

Як показало дослідження, увесь навчально-виховний процес технічного коледжу має будуватись як цілісне освітнє середовище, серед завдань якого – не тільки озброєння студентів сучасними професійними знаннями, а й розвиток їхніх індивідуально-творчих якостей. Високий рівень професійної компетентності викладача коледжу є однією з необхідних умов удосконалення навчально-виховного середовища закладу для розвитку в студентів інтересу до майбутньої професії, формування та розвитку прийомів розумової діяльності, спрямованості фахової підготовки на формування вмінь здобувати нові знання та планувати самоосвітню діяльність.

Аналіз проблеми професійно-творчого розвитку фахівця в практиці професійного навчання засвідчив відсутність науково-обґрунтованих методик формування та розвитку професійної креативності студентів технічних навчальних закладів.

2. У дослідженні визначено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професійно-творчих якостей майбутніх молодших спеціалістів у процесі їхньої фахової підготовки в технічному коледжі, а саме: створення сучасного освітнього середовища, домінуючим компонентом якого є творча діяльність викладачів, спрямована на формування й розвиток професійно-творчих якостей студентів; забезпечення розвитку прийомів їхньої розумової діяльності, що є основою готовності до творчої діяльності в конкретній професійній сфері; спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю на формування вмінь здобувати нові знання, прагнути до самовдосконалення в професії й планування безперервної самоосвітньої діяльності.

Обґрунтовано визначальне місце викладачів коледжу в процесі формування професійно-творчих якостей майбутніх фахівців. З одного боку, творча педагогічна діяльність педагога є основою розвивального середовища для студентів, з іншого – викладач має активізувати й удосконалити діагностичну діяльність як практичну систему різних способів і прийомів збирання й обробки даних про стан і параметри розвитку професійно-творчих якостей майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю. Серед перспективних напрямів діагностичної діяльності коледжу – з'ясування початкового рівня розвитку та перспектив професійного зростання особистості студента; виявлення прийомів і засобів організації навчально-виховного процесу, що дозволяють використати розвивальний творчий потенціал навчального середовища навчального закладу; виявлення сприятливих умов удосконалення творчої діяльності педагогічного колективу, спрямованої на підвищення ефективності професійно-творчої підготовки майбутніх фахівців.

3. Послідовний розгляд трьох розроблених нами моделей (модель професійного розвитку фахівця, модель професійно-творчого розвитку молодшого спеціаліста технічного профілю, модель забезпечення умов розвитку професійно-творчих якостей студента технічного коледжу) дозволив з'ясувати взаємозалежність професійної придатності особистості, професійного навчання та професійного досвіду. Урахування взаємодоповнюваних моделей дозволило виокремити основні компоненти системи професійно-творчого розвитку фахівця, етапи та складові розвитку професійно-творчих якостей майбутніх фахівців технічного профілю.

Обґрунтовано вимогу, що вищий навчальний заклад має озброїти випускника засобами, які дозволяють йому вдосконалюватись у межах професії, переходити на вищі рівні фахової компетентності. Професійна компетентність працівника технічного профілю передбачає креативну підготовленість, творче мислення, здатність передбачати результати своєї фахової діяльності й готовність перманентно оновлювати її.

Доведено, що підготовка студентів у вищих технічних навчальних закладах I-II рівня акредитації має спрямовуватися на формування технологічного й дослідницького рівнів професійної діяльності, оскільки фахівці саме цих рівнів вирізняються професійно-творчими якостями.

Діагностика рівнів професійної готовності майбутніх фахівців технічного профілю дозволяє визначати динаміку процесів і результатів професійно-творчого розвитку з метою їх удосконалення та оптимізації.

4. Спеціально організований експериментальний процес професійної підготовки молодших спеціалістів, що мав за мету формування та розвиток їхніх професійно-творчих якостей, дозволив визначити:

- чинники, які позитивно впливають на розвиток пізнавальних та професійних інтересів студентів технічного навчального закладу: професійна зорієнтованість навчання, активне використання міжпредметних зв'язків, урізноманітнення та вдосконалення форм і прийомів самостійної роботи, приклади застосування набутих знань у майбутній професії;

- місце й роль особистості викладача, навчального середовища коледжу в процесі формування професійно-творчих якостей студентів;

- передумову подальшого професійно-творчого розвитку фахівця – самоосвітня діяльність, ефективність якої значно залежить від розвиненості прийомів розумової діяльності випускника технічного коледжу.

Педагогічний експеримент, статистична обробка його результатів підтвердили, що запропоновані організаційно-педагогічні умови розвитку професійно-творчих якостей фахівців технічного профілю в процесі їхньої підготовки в технічному коледжі мають більш ефективний вплив, ніж традиційна система навчання у вищих технічних навчальних закладах I-II рівня акредитації.

На основі результатів дослідження розроблено методичні рекомендації щодо професійно-творчого розвитку студента в технічному коледжі, які представлено в навчально-методичному посібнику «Математичні засоби професійно-творчого розвитку особистості».

Виконане дослідження, певна річ, не вичерпує всіх аспектів проблеми професійно-творчого розвитку фахівця. Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо у виявленні ефективних прийомів впливу на особистісний розвиток творчих якостей молодшого спеціаліста технічного профілю в умовах активного впровадження сучасних інформаційних технологій; у дослідженні умов професійно-творчого розвитку фахівця технічного профілю на різних етапах його професійного становлення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Стахова О. А. Передумови вдосконалення процесу практичної підготовки фахівця в технічних коледжах / О. А. Стахова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. – К. ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – Вип. 19. – С. 252–256.

2. Стахова О. А. Аналіз вітчизняного та закордонного досвіду функціонування системи підготовки фахівців у технічних коледжах / О. А. Стахова // Вісник Черкаського університету. Сер.: Педагогічні науки / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького ; редкол.: А. І. Кузьмінський (гол. ред.) [та ін.]. – Черкаси, 2009. – Вип. 150. – С. 165–172.

3. Стахова О. А. До питання навчання математики в технічних коледжах / О. А. Стахова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.:

І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2009. – Вип. 22. – С. 216–219.

4. Стахова О. А. Розвиток професійно-творчих якостей особистості в процесі навчання математики в технічному коледжі / О. А. Стахова // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2010. – Вип. 63, Ч. 2. – С. 130–134.

5. Стахова О. А. Основні чинники професійно-творчого розвитку фахівця у ВНЗ I-II рівня акредитації / О. А. Стахова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. – К. ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. – Вип. 25. – С. 128–131.

6. Матяш О. І. Створення сучасного освітнього середовища як засобу активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних коледжів / О. І. Матяш, О. А. Стахова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта, 2010. – Вип. 27, Ч. 2. – С. 126–130.

7. Стахова О. А. Систематизація та узагальнення знань у процесі професійної підготовки як передумова формування основ самоосвітньої діяльності економіста / О. А. Стахова // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер.: Педагогіка. – Т., 2011. – Вип. 4. – С. 50–56.

8. Матяш О. І. Модель професійно-творчого розвитку майбутнього фахівця / О. І. Матяш, О. А. Стахова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг, 2011. – Вип. 32. – С. 249–254.

9. Стахова О. А. Математичні засоби професійно-творчого розвитку особистості / О. А. Стахова : навч.-метод. посіб. – Вінниця : ФОП «Легкун В.М.», 2011. – 152 с.

10. Стахова О. А. Компоненти та рівні професійної готовності майбутніх молодших спеціалістів технічного профілю / О. А. Стахова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. – К. ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – Вип. 30. – С. 279–283.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

11. Стахова О. А. До питання якісної підготовки фахівця у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації / О. А. Стахова // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Ялта, 18-20 верес. 2008 р. – Ялта, 2008. – Ч. 4. – С. 66–67.

12. Стахова О. А. До питання підвищення якості математичної освіти в технічних коледжах / О. А. Стахова // Проблеми математичної освіти. ПМО – 2009 : матеріали міжнар. наук.-метод. конф., Черкаси, 7-9 квіт. 2009 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2009. – С. 266–268.

13. Стахова О. А. Формування професійно-творчих якостей особистості в процесі вивчення математики в технічному коледжі / О. А. Стахова // Методологія викладання математичних дисциплін для нематематичних спеціальностей у сучасних умовах : тези доп. Всеукр. наук.-метод. конф., Суми, 16-18 груд. 2009 р. / редкол.: К. М. Левківський, В. О. Ячменьов. – Суми, 2009. – С. 82–84.

14. Стахова О. А. Розвиток майбутніх фахівців у технічних коледжах засобами навчання математики / О. А. Стахова // Стан та перспективи підготовки вчителя математики в Україні : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. (Вінниця, 10–11 груд. 2009 р.). – Вінниця, 2009. – С. 222–224.

15. Стахова О. А. Професійно-творчі якості – необхідні умови високого рівня професійної діяльності економіста / О. А. Стахова // Материалы III Международной научно-практической конференции «Формирование профессиональной компетентности будущих специалистов в условиях кредитной технологии обучения: опыт, проблемы и перспективы», посвященной 20-летию Независимости Республики Казахстан: Кокшетау, 10–11 июня 2011 г. / Кокшетау. гос. ун-т им. Ш. Уалиханова. – Кокшетау, 2011. – С. 53–55.

16. Стахова О. А. Формування основ самоосвітньої діяльності в умовах диференційованого навчання математики / О. А. Стахова // Проблеми та перспективи фахової підготовки вчителя математики : зб. наук. пр. за матеріалами Міжнарод. наук.-практ. конф., Вінниця, 26–27 квіт. 2012 р. / М-во освіти, науки, молоді та спорту України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2012. – С. 281–283.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

17. Стахова О. А. Проблеми впровадження сучасних освітніх технологій на заняттях математики / О. А. Стахова // Інформаційні технології в майбутній професії: матеріали обл. наук.-практ. конф. – Вінниця, 2005. – С. 52–55.

18. Стахова О. А. Застосування мультимедіа в навчальному процесі [Електронний ресурс] / О. А. Стахова // Українська наука XXI століття : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. – К., 2006. – С. 55–57. – Режим доступу: http://www.socium.sitcity.ru/lttext_2106201612.phtml?p_ident=lttext_2106201612.p_2106212115 (дата звернення: 20.11.12). – (Назва з екрану).

19. Стахова О. А. Теоретичні основи методики викладання математики у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації з використанням комп'ютерних продуктів навчального призначення / О. А. Стахова // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Європейська наука XXI століття: стратегія і перспективи розвитку – 2006». – Д., 2006. – Т. 16: Сучасні методи викладання. – С. 52–58.

20. Стахова О. А. Використання комп'ютерної техніки для допомоги викладачу в підготовці до занять з математики / О. А. Стахова // Становление современной науки – 2006 : материалы I Междунар. наук.-практ. конф. – Д., 2006. – Т. 7: Педагогические науки. – С. 38–40.

21. Стахова О. А. Застосування комп'ютерних продуктів навчального призначення в процесі оволодіння математичними знаннями / О. А. Стахова // Наукові дослідження – теорія та експеримент 2006 : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., Полтава, 15–17 трав. 2006 р. – Полтава, 2006. – Т. 4. – С. 125–128.

22. Стахова О. А. Використання навчальних комп'ютерних продуктів на заняттях з математики / О. А. Стахова // Dynamika naukowych badań – 2007 : materiały międzynarodowej konferencji, Przemyśl, 15–31 lipca 2007 roku. – Przemyśl, 2007. – Т. 4 : Pedagogiczne nauki. Psychologia i socjologia. – S. 51–53.

АНОТАЦІЇ

Стахова О. А. Професійно-творчий розвиток майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю в процесі фахової підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2013.

Дисертація присвячена розв'язанню проблеми професійно-творчого розвитку майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю в процесі фахової підготовки в коледжі.

Визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально доведено ефективність таких організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-творчих якостей майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю: створення сучасного освітнього середовища, вагомим компонентом якого є творча діяльність викладачів, що спрямована, зокрема, на формування та розвиток професійно-творчих якостей студентів; забезпечення розвитку прийомів розумової діяльності майбутніх фахівців, котрі є основою готовності до творчої діяльності в конкретній професійній сфері; спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю на формування вмінь здобувати нові знання, прагнути самовдосконалення в професії, планувати самоосвітню діяльність.

Ключові слова: професійно-творчий розвиток фахівця, молодший спеціаліст технічного профілю, готовність до професійно-творчої діяльності, творчі якості фахівця, компетентнісний підхід.

Стахова Е. А. Профессионально-творческое развитие будущего младшего специалиста технического профиля в процессе профессиональной подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины, Винница, 2013.

Диссертация посвящена теоретическому обоснованию и экспериментальной проверке организационно-педагогических условий профессионально-творческого развития будущего младшего специалиста технического профиля в процессе их профессиональной подготовки.

В исследовании проанализированы современные тенденции реформирования системы высшего технического образования в Украине, определены сущность и структура профессионально-творческого развития специалиста в процессе обучения, проанализированы отечественный и зарубежный опыт совершенствования системы подготовки специалистов в вузах I-II уровня аккредитации.

В исследовании обоснована необходимость переосмысления имеющихся в теории и практике профессионального обучения технологий формирования и развития творческого специалиста, поиска и создания новых приёмов, средств развития творческих качеств личности.

Рассмотрены основные тенденции изменений в поиске путей повышения качества подготовки младших специалистов технического профиля: компетентностный подход, обеспечение условий для творческой самореализации личности; перенос акцента с информационного на исследовательское обучение; активное внедрение компьютерных технологий обучения.

На основании анализа содержания понятий «творчество», «управление творческой деятельностью», «профессионально-творческие качества» предложено авторское определение понятия «профессионально-творческое развитие будущих младших специалистов технического профиля», под которым понимаем специально организованный процесс формирования и развития профессионально-творческих качеств будущего специалиста в процессе его профессиональной подготовки в техническом колледже.

В ходе исследования разработана модель профессионально-творческого развития будущего младшего специалиста технического профиля в условиях учебного заведения; выяснено содержание и педагогические условия формирования его профессионально-творческих качеств в процессе профессионального обучения; разработана методика обеспечения профессионально-творческого развития студента технического колледжа, сформирована система диагностики уровней профессиональной готовности специалистов технического профиля; обоснована необходимость формирования основ самообразовательной деятельности младшего специалиста как предпосылки его последующего профессионально-творческого развития.

В работе определены перспективные направления диагностической деятельности преподавателей технических колледжей; выделены уровни профессиональной готовности специалистов технического профиля на разных этапах профессиональной подготовки; выделены методы педагогической диагностики и диагностического инструментария на уровне учебного заведения – колледжа; выяснено отдельные условия формирования профессионально-творческих качеств личности в учебно-воспитательном процессе колледжа; определены факторы, которые положительно влияют на формирование и развитие познавательных и профессиональных интересов студентов технического учебного заведения; выяснено место и роль личности преподавателя в процессе формирования профессионально-творческих качеств студентов; акцентировано внимание на развитие приемов умственной деятельности, их место и роль в формировании основ самообразовательной деятельности, которая является предпосылкой последующего профессионально-творческого развития специалиста.

Доказано, что высшее учебное заведение должно снабдить выпускника средствами, которые позволят ему совершенствоваться в своей профессиональной деятельности, переходя на более высокие уровни профессиональной компетентности. Профессиональная готовность будущих техников – это сложное личностное образование, которое зависит от многих факторов. Профессиональная компетентность специалиста технического профиля предусматривает креативную подготовленность, творческое мышление, готовность предвидеть результаты своей профессиональной деятельности, готовность к совершенствованию технологий профессиональной деятельности.

Проведённый педагогический эксперимент позволил выяснить сущность, компоненты и уровни профессионально-творческих качеств младшего специалиста технического профиля, выявить условия, средства диагностики и развития творческих наклонностей, креативного мышления, личностных качеств, необходимых для профессиональной деятельности и роста младшего специалиста технического профиля.

Основные положения исследования, методические рекомендации отражены в ряде научных статей, учебно-методическом пособии и могут быть использованы преподавателями технических колледжей при подготовке младших специалистов технического профиля.

Основные результаты исследования внедрены в учебно-воспитательный процесс высших учебных заведений I-II уровня аккредитации, которые готовят младших специалистов технического профиля.

Ключевые слова: профессионально-творческое развитие специалиста; младший специалист технического профиля, готовность к профессионально-творческой деятельности; творческие качества специалиста; компетентностный подход.

Stakhova O. A. Professional and creative development of future junior technical specialists during their professional training. – On the right of a manuscript.

Dissertation for a candidate degree in pedagogical science by specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Vinnitsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskiy, Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2013.

The thesis is devoted to the theoretical substantiation and experimental revision of the education conditions of the professional and creative development of the future junior technical specialist in the process of the professional training.

In this investigation the problems of the forming of the junior specialist with necessary, professional and creative qualities are analyzed; the model of the professional and creative development of the specialist in the technical college is worked out and substantiated; the system of the diagnoses of the readiness levels of the students of the technical colleges for the creative and professional activity is revealed.

The effectiveness of the educational conditions of the development of the professional and creative qualities of the future junior technical specialist is theoretically substantiated and experimentally proved: the optimization of the factors, positively influencing on the development of the student's professional interest; the creation of the modern educational environment, in which the teachers' creative activity is one of the most important components; the providing of the conditions for forming and development of the mental activity methods, which are the foundations of the readiness for creative activity in the professional field; the direction of the professional education of the future technical specialist to the forming of the ability to master new knowledge, to plan self-education activity.

Key words: professional and technical development of the specialist; junior technical specialist; readiness for the professional and creative activity; creative qualities of the specialist; competitive approach.